

Vuur en vlam

P. Niemeijer

N.a.v.

R. Kuiper en W. Bouwman (red.)

Vuur en vlam; aspecten van het vrijgemaakt-gereformeerde leven 1944-1969

uitg. Buijten & Schipperheijn, Amsterdam

277 pag. Prijs f 39,90

Het vijftigste gedenkjaar van de Vrijmaking in 1994 leverde ons o.a. deze bundel opstellen op van merendeels jonge historici. De titel van de bundel -*Vuur en vlam*- wil uitdrukking geven zowel aan de vurige gloed van de vrijgemaakten als aan de verterende kracht die er van het 'doorgaande-reformatie-elan' uitging (9).

Inhoud

Zeven artikelen over deelonderwerpen staan in de lijst van een algemeen historisch overzicht van dr. R. Kuiper en een persoonlijke terugblik van de Nederlands gereformeerde prof. dr. A.Th. van Deursen. Er wordt geschreven over A. Janse (auteur: de Nederlands gereformeerde dr. A. Janse), gereformeerd studentenleven en wetenschappelijke initiatieven (dr. R. Kuiper), gereformeerd onderwijs in Groningen (K. Gunnink), het blad Contact (P.H. de Jong), de redactiewisseling binnen De Reformatie en het ontstaan van Opbouw (W. Bouwman), het conflict rond ds. A. van der Ziel (L. Gunnink) en over kerk, kerkverband en Open Brief (P.H. Siebe).

Toonzetting

In het april-nummer van WEGWIJS heeft mevr. H.A.C. van Middelkoop-Hoekstra geschreven over het behandelen van de kerkgeschiedenis op de verenigingen. Bij haar sterke pleidooi ervoor sluit ik me van harte aan.

Tot de geschiedenis van de kerk behoren ook de jaren vijftig en zestig van onze eeuw. De hier besproken bundel geeft over deze periode veel materiaal in een prettig leesbare vorm.

Toch kan ik -helaas- niet enthousiast zijn. Redacteuren en auteurs mogen mij ten goede houden, dat in deze aankondiging niet meer dan een korte aanduiding van mijn moeite met de bundel gegeven kan worden.

In het boek mis ik de toonzetting die mevr. Van Middelkoop nu juist als zo belangrijk aangaf voor de behandeling van de kerkgeschiedenis. We krijgen in *Vuur en vlam* veel te horen over allerlei discussies en polemieken, maar weinig over het voortgaande werk van de Here in de gemeenten. Dwars door alle zonde van mensen heen was het toch de Here die zijn kerk bewaarde bij de gezonde leer. Dat had best aangewezen en geprezen mogen worden. Een vondst vond ik wat dat betreft de titel waaronder prof. Te Velde in De Reformatie aan deze bundel aandacht besteedde: Veel vlam, veel rook, te weinig vuur!

We worden verder in het boek veel gewaar over strijd en vinnigheid, maar het gevaar waarin de kerken in de jaren zestig kwamen te verkeren, wordt te weinig gepeild. Er kan geklaagd worden over een verziekt klimaat in de beschreven periode. Maar wat was de verantwoordelijke bacil? In de bundel wordt op een gegeven moment een opmerking doorgegeven van A. Janse -het gebeurt in een ànder verband als waarin ik het nu aanhaal!-, die veel stof tot overpeinzing biedt: Heeft de Here 'misschien met duidelijk misnoegen onze kerkelijke pers gelezen? Niet omdat er strijd werd gevoerd (...), maar omdat de waarheid werd tegengestaan?' (49).

Eenzijdig

Mijn tweede bezwaar tegen de besproken bundel richt zich op de eenzijdigheid ervan. In vrijwel alle bijdragen is de rode lijn dat de achtergrond van de 'breuk' gezocht moet worden in het verschillende spreken over kerk en Vrijmaking. Ik zal absoluut niet ontkennen, dat er in de kerken na de Vrijmaking veel gediscussieerd en gepolemiseerd is over de taxatie van de Vrijmaking, de mogelijkheid van samsprekingen met de synodalen en de wenselijkheid van 'doorgaande reformatie'. Dat láát zich ook niet ontkennen. *Vuur en vlam* levert daarvoor overvloedig bewijs.

Maar wat pijnlijk ontbreekt in de bundel, is de thematische beschrijving en behandeling van andere zaken die aan de orde waren. Ik denk aan het independentisme en de manier waarop de confessie buitenspel werd gezet. Dat laatste gebeurde zowel wanneer het ging om het bestaansrecht van de kerken als wanneer afwijking van het onderwijs van de Schrift in geding was. Uit de *Acta* van de synodes van Amersfoort-West en Hoogeveen kan blijken, dat juist op dit punt (binding aan de confessie en onschriftuurlijke tolerantie) de breuk zich voltrok. En, anders dan de rode draad door *Vuur en vlam* lijkt aan te geven, is er geen synode geweest die een versmalde kerkvisie bindend opgelegd zou hebben of de doorgaande

reformatie tot criterium van gereformeerd-zijn zou hebben verheven!

Eenzijdigheid had ook voorkomen kunnen worden als aandacht was gegeven aan de verschillende standpunten onder de latere 'binnen-verbanders'. Heel sterk wreekt zich dat in de beschrijving van de HBS-kwestie in Groningen. Ds. Ch. Rupke en de zijnen worden ten tonele gevoerd als bewakers van het 'doorgaande reformatie-erfgoed', maar zij waren toch echt niet 'doorsnee'. Als de auteurs meer oog hadden gehad voor onderscheid in posities, hadden ze een scherper beeld van de werkelijkheid kunnen geven.

Objectief?

Vuur en vlam is geschreven door historici. Wie louter en alleen op basis daarvan zijn kritische zin aflegt en denkt dat ons hier d s een 'objectief' en ook feitelijk perfect relaas wordt geboden van de beschreven periode, moet ik helaas teleurstellen. Terecht wijst prof. Van Deursen in zijn terugblik erop, dat het oordeel van de auteurs zich uit de gekozen bewoordingen meer dan eens laat afleiden (257). De behandelde thema's, de keuze van de bronnen, het aangebrachte kader, de weergave van standpunten en de beschrijving van situaties leveren een relaas op waarin de 'eigen gevoelens' van de schrijvers nadrukkelijker doorklinken dan de redacteuren op blz. 9 aangeven.

Als aan te bevelen hulpmiddel voor de verenigingen blijven we het houden bij de schets *Nieuwe Nederlandse Kerkgeschiedenis II* van ds. Bos en mevr. Brink-Blijdorp! Die biedt een goed kader.